

Čeští poslanci v Evropském parlamentu 2004 - 2019

Pavλίna Janebová, Magda Komínková

**FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION** For Freedom.

Central Europe and the Baltic States

Úvod

Evropský parlament (Parlament, EP) představuje jedinou instituci Evropské unie (Unie, EU) volenou přímo občany členských států a hraje významnou roli v demokratickém fungování Unie, a to i navzdory skutečnosti, že jeho postavení stále nelze plně srovnávat s parlamentními tělesy v systémech národních států. Přesto, že poslanci a poslankyně v EP nezastupují členský stát, v němž byli zvoleni, nýbrž svou politickou stranu, resp. skupinu, jejíž je jejich národní politická strana členem, v praxi často hrají nezastupitelnou roli při vnášení specifických národních perspektiv do politického rozhodování v rámci EP či jeho jednotlivých výborů.

Cílem tohoto briefing paperu je přehlednou formou představit působení českých europoslanců ve třech uplynulých obdobích (tj. v šestém období v letech 2004–2009, sedmém období v letech 2009–2014 a v osmém období v letech 2014–2019) a v nedávno započatém období devátém (2019–2024). Text se zaměří na politickou příslušnost poslanců a poslankyň, kteří byli za Českou republiku (Česko, ČR) do EP zvoleni, četnost jejich zastoupení ve vedoucích funkcích v rámci EP a jeho výborech. Dále bude pozornost věnována poměru mužů a žen mezi zvolenými kandidáty. Údaje pro Českou republiku budou porovnány s Maďarskem, Portugalskem, Rakouskem, Řeckem a Švédskem. Tyto státy, vzhledem k počtu obyvatel srovnatelnému s Českou republikou, jsou v EP zastoupeny obdobným počtem poslanců. Právě tyto státy byly zvoleny i s ohledem na různou délku jejich členství v EU.

Všechny zmíněné členské státy jsou v aktuálně probíhajícím období zastoupeny v Evropském parlamentu celkovým počtem 21 poslanců, s výjimkou Rakouska, které má 19 europoslanců. Počty europoslanců pro jednotlivé státy se v průběhu jednotlivých období měnily v důsledku rozšiřování Unie a vstupu Lisabonské smlouvy v platnost v roce 2009. V roce 2004 se tedy funkce poslance Evropského parlamentu chopilo 24 Čechů a Češek, zatímco v roce 2009 to již bylo jen 22. Ve volbách v roce 2014 a 2019 volili obyvatelé České republiky už pouze 21 poslanců.

Tento briefing paper neusiluje o hodnocení „úspěšnosti“ poslanců a poslankyň Evropského parlamentu. O takové hodnocení se pokouší např. VoteWatch Europe, který analyzuje „vliv“, operacionalizovaný na základě řady faktorů, mezi něž patří např. pozice v předsednictvu EP, ve vedení výboru, pozice zpravodaje, předsednictví politické skupiny, ale i účast v hlasování¹. Hodnotit úspěšnost, respektive vliv členských států, a následně jej srovnávat, je nicméně výrazně problematické z důvodu nutně velké míry subjektivnosti takových hodnocení. Případnou ambici srovnávat mezi jednotlivými členskými státy nelze naplnit proto, že Evropský parlament nefunguje na národnostním principu. Poslanci se sdružují na základě ideologie v politických skupinách. Členství v politické skupině následně výrazně předurčuje jejich chování v EP – vliv má velikost skupiny či velikost národní delegace v jejím rámci². Nejen z těchto důvodů je obtížné stanovit, zda je práce poslance „úspěšná“ či nikoliv. Tento text tedy v žádném případě neusiluje o stanovení toho, který členský stát má „nejlepší“ či „nejhorší“ poslance EP či který z europoslanců za Českou republiku je nejhorší či nejlepší. Představená, graficky zpracovaná numerická data, podobně jako v případě již zmíněného projektu VoteWatch či např. hodnocení MEP Ranking,³ poskytují pouze jeden z úhlů pohledu na Evropský parlament, jehož realita je pochopitelně velmi komplexní a nemůže být dokonale zachycena pouze prostřednictvím statistik.

¹ „Top 100 Most Influential Parliamentarians – VoteWatch.eu,“ <https://www.votewatch.eu/blog/top-100-most-influential-eu-parliamentarians/>.

² Obecně je při získávání významných pozic v rámci EP výhodné být členem velké skupiny poslanců z jednoho členského státu v rámci relativně malé politické skupiny.

³ <http://www.mepranking.eu/>

Podle analýzy VoteWatch pro volby 2019⁴ má celkově v počtu vedoucích pozic nejlepší skóre v novém Parlamentu německá národní skupina, což není překvapivé, protože se jedná o největší skupinu v EP. Pokud se zohlední i velikost národních delegací, je v současném Parlamentu nejúspěšnější česká, portugalská a rumunská skupina. Výsledek českých poslanců může být překvapivý, pokud by byl vzat v úvahu i vztah k evropské integraci. Zisk pozic v Parlamentu ovšem přímo nesouvisí s podporou evropské integrace země, ze které tito poslanci pocházejí. Během minulého legislativního období měli Češi také vysoké hodnocení v rámci formálních vedoucích pozic, nicméně jejich legislativní činnost byla nižší. V novém EP získali čeští europoslanci dvě místopředsednictví EP (Dita Charanzová a Marcel Kolaja). Čeští poslanci získali také pozice místopředsedy v klíčových ekonomických výborech (ECON, INTA, EMPL a CONT) a koordinačních pozicích v několika různých politických skupinách (čeští poslanci EP jsou rozloženi napříč všemi politickými skupinami kromě S&D). Tyto výsledky jsou pro relativně malou delegaci vysoce nadprůměrné.

⁴ „New leaders of the EP: who are the winners and losers from the allocation of top posts? – VoteWatch. Eu,“ <https://www.votewatch.eu/blog/new-leaders-of-the-ep-who-are-the-winners-and-losers-from-the-allocation-of-top-posts/>.

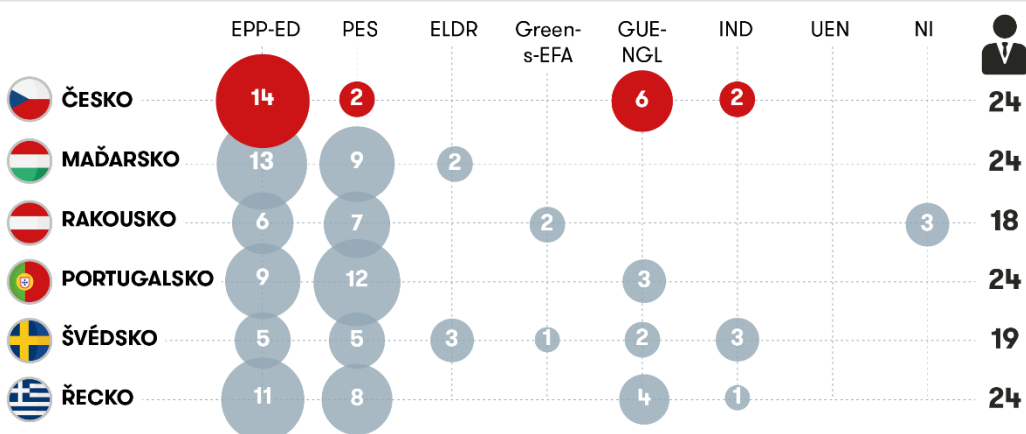

Zastoupení v politických skupinách

Jak bylo zmíněno již výše, poslanci se v lavicích Evropského parlamentu sdružují v tzv. politických skupinách či frakcích, nikoli tedy podle příslušnosti k členskému státu. Nastavení fungování EP by mělo vést k tomu, aby poslanci EP, jako volení zástupci občanů EU, reprezentovali jejich zájmy a zájmy jejich měst či regionů v EU. Navzdory snahám o zajištění geografické a politické rovnováhy existují „vítězové“ a „poražení“ v rozdělení klíčových a vedoucích pozic v EP. Vítězi jsou ti, kterým se podaří umístit své zástupce do strategických pozic, které jim umožní lépe ovlivnit výsledek procesu utváření politik.

Zastoupení poslanců v politických skupinách v EP

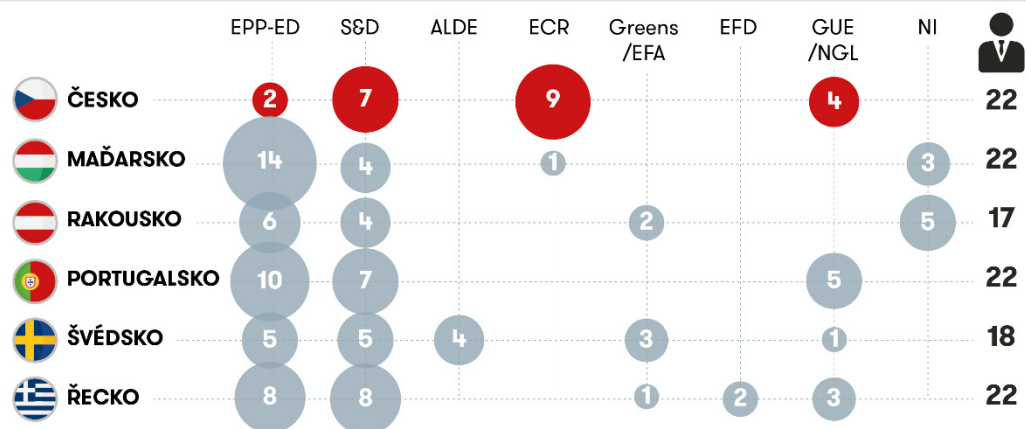
2004

Pozn. * Čísla platí pro nastupující EP, bez ohledu za změny, ke kterým došlo v průběhu funkčního období.

Zastoupení poslanců v politických skupinách v EP

2009

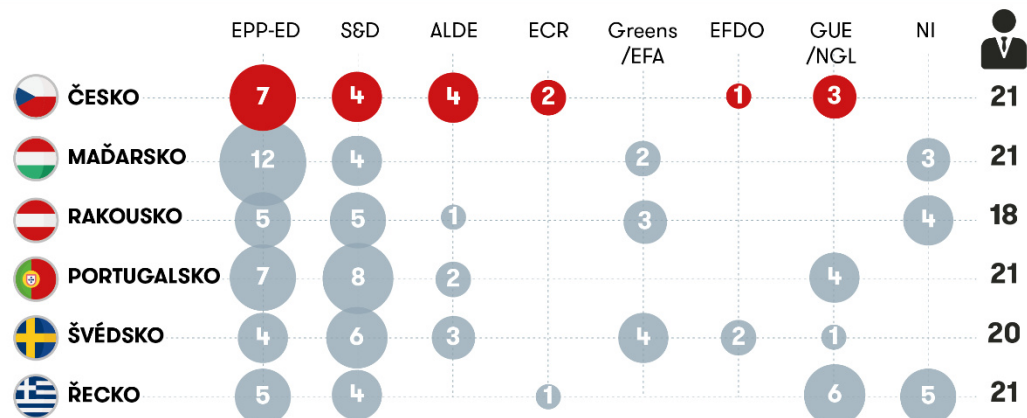

Pozn. * Čísla platí pro nastupující EP, bez ohledu za změny, ke kterým došlo v průběhu funkčního období.

Zastoupení poslanců v politických skupinách v EP

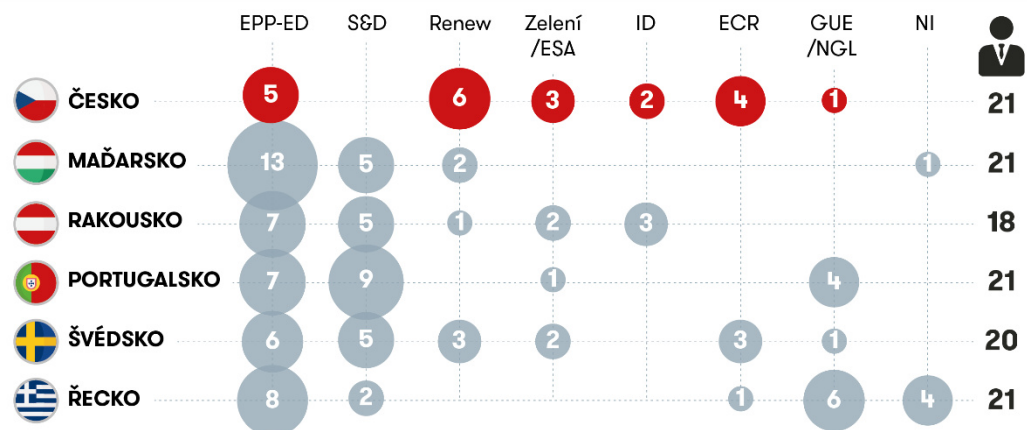
2014

Pozn. * Čísla platí pro nastupující EP, bez ohledu za změny, ke kterým došlo v průběhu funkčního období.

Zastoupení poslanců v politických skupinách v EP*

2019

Pozn. * Čísla platí pro nastupující EP, bez ohledu za změny, ke kterým došlo v průběhu funkčního období.

Každá politická skupina si určuje svou vlastní vnitřní organizaci – jmenuje svého předsedu (či dva spolupředsedy), předsednictvo a sekretariát. Vedení skupin má vliv na práci poslanců a také na rozdělení pozic. Postavení poslance uvnitř skupiny hraje tedy významnou roli v jeho práci. V tomto smyslu je důležitější politická příslušnost než ta národní. Stejně tak hraje velkou roli velikost a pozice samotné politické skupiny.

S určitou mírou nadsázky lze tvrdit, že pozice poslance Evropského parlamentu, jehož politická strana se na domácí politické scéně aktuálně nachází v opozici, je snazší než pozice poslance ze strany, která se podílí na vládě. Nemusí totiž čelit situacím, v nichž se pozice vlády jeho členského státu rozchází s pozicí jeho politické skupiny v rámci EP.

I přesto, že se skupiny Evropského parlamentu od roku 2004 proměňovaly, dominance socialistů a lidovců přetrvává. Tyto frakce drží od počátku vliv, který se následně proměňuje ve významné posty ve strukturách EP s ohledem na to, že rozdělení těchto postů není v žádném případě nahodilé a mělo by odrážet rozložení Parlamentu, ale např. i Evropské komise. Nejvíce českých europoslanců od vstupu České republiky do EU zasedalo v lidovecké frakci – dohromady 28. Celkem 15 českých europoslanců bylo od doby jejího vzniku v roce 2009 členy skupiny

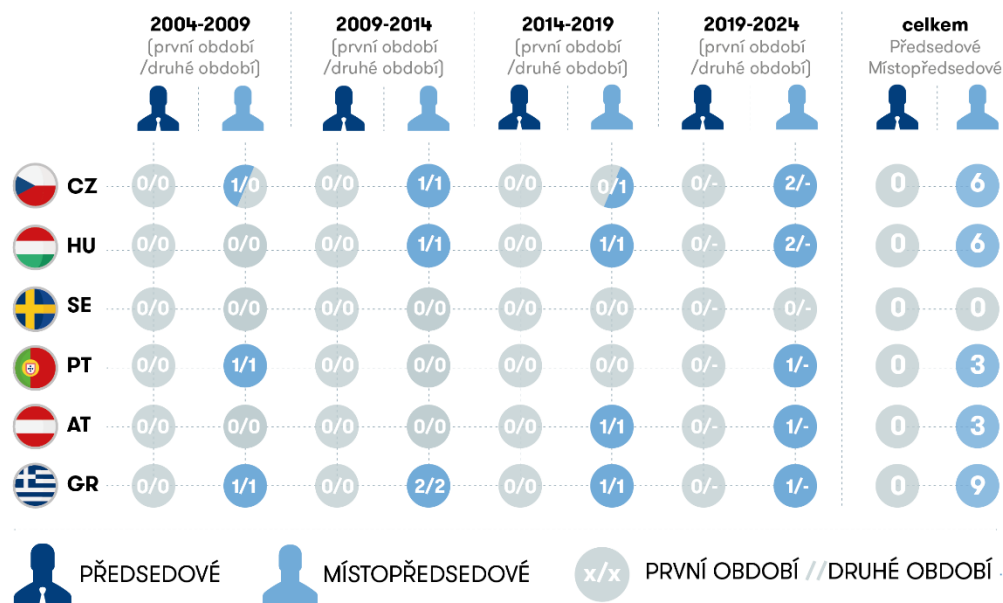
konzervativců a reformistů. 14 českých zástupců zasedalo v levicové GUE/NGL, 13 v socialistické skupině a 10 ve skupině liberálů. Nejvyšší pozici v rámci politické skupiny zastával Jan Zahradil v roce 2011. Byl předsedou skupiny Evropských konzervativců a reformistů a byl také jejich Spitzenkandidátem do voleb 2019.

Pokud jde o příslušnost poslanců k vládě či opozici, vidíme, že v prvních volbách získala nejvíce poslaneckých postů (celkem 9) z českých politických stran ODS, nacházející se toho času v opozici, zatímco vládní strany KDU-ČSL a ČSSD získaly po 2 mandátech. V roce 2009 proběhly volby do Evropského parlamentu těsně poté, co druhá vláda Mirka Topolánka neustála hlasování o nedůvěře. Přesto z těchto voleb opět vyšla vítězně ODS se ziskem 9 mandátů. Roli přitom mohlo hrát i končící předsednictví v Radě EU, které značně umírnilo relativně euroskeptickou image občanských demokratů a přineslo zejména premiérovi značnou mediální pozornost. Koaliční partneři ODS z padlé vlády KDU-ČSL a Strana zelených nicméně dopadli hůře – křesťanští demokraté získali pouze 2 mandáty, zatímco Zelení ani jeden. Ve volbách v roce 2014 se o horní příčky v zisku mandátů dělili vládní sociální demokraté a hnutí ANO a opoziční TOP 09 společně se STAN, z nichž každý získal 4 mandáty. Konečně v roce 2019 získalo nejvíce mandátů vládní hnutí ANO (9), zatímco tentokrát juniorní koaliční partner ČSSD se poprvé za dobu členství České republiky v EU do EP vůbec nedostala.

Zastoupení v předsednictvu EP

Předsednictvo EP je řídicím orgánem, který je odpovědný za návrh rozpočtu EP a za administrativní, personální a organizační otázky. Tvoří ho předseda a čtrnáct místopředsedů, dále pět kvestorů, kteří mají při zasedání poradní hlas. Kvestoři jsou pověřeni vyřizováním administrativních a finančních záležitostí poslanců.

Zastoupení poslanců v předsednictvu EP

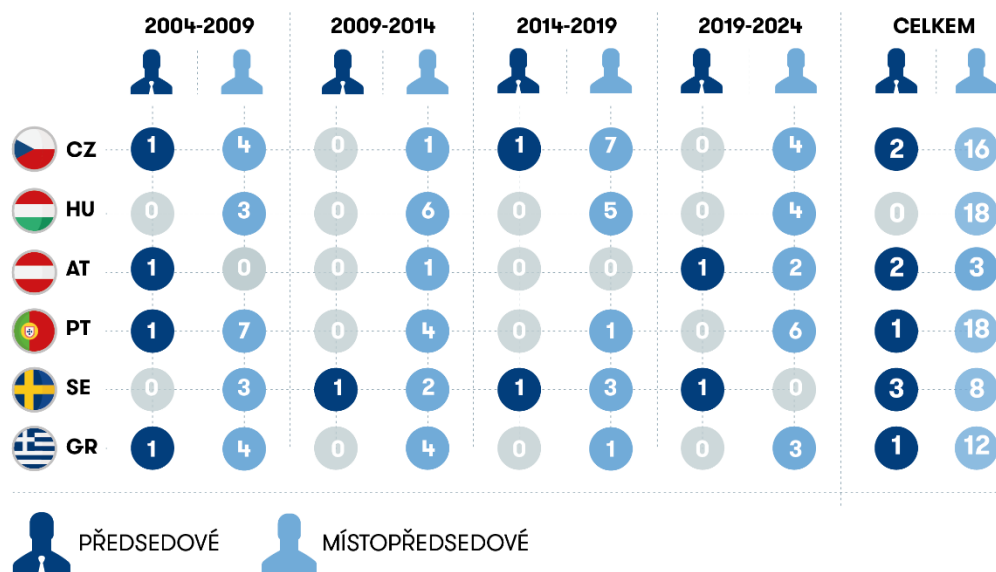

Z tabulky vyplývá, že Česká republika měla ve srovnání s podobně velkými státy nadprůměrný počet pozic v předsednictvu EP. Je otázkou, zda to bylo způsobeno osobní motivací poslanců, jejich postavením uvnitř frakce či jinými faktory. Pozoruhodná je např. skutečnost, že švédští poslanci neměli za sledované období v předsednictvu EP ani jednoho zástupce.

Zastoupení ve výborech

Evropský parlament se vnitřně dělí do dvaceti výborů, které se věnují jako první legislativním návrhům, jež jsou Parlamentu ze strany Komise předkládány. Výbory projednávají legislativní návrhy a přijímají zprávy, které obsahují pozměňovací návrhy. Výbory rovněž vybírají tým poslanců, který vede legislativní jednání s Radou. Výbory mají 25 až 73 řádných členů a obdobný počet náhradníků. Každý výbor si volí ze svého středu předsedu a až čtyři místopředsedy, kteří dohromady tvoří „předsednictvo výboru“. Jejich mandát trvá stejně jako u předsednictva Parlamentu dva a půl roku. Politické složení výborů má odrážet výsledky voleb a složení celého Parlamentu. Zatímco politický význam předsedů výboru je nesporný, pozici místopředsedů není radno přeceňovat.

Členství poslanců v předsednictvu výborů EP

Obdobně jako v případě členství v předsednictvu EP, i u výboru jsou české výsledky nadprůměrné. Čeští poslanci získali od svého vstupu do EU 2 předsednické pozice a 16 místopředsednických. Poslanec Miroslav Ouzký (ODS, EPP) byl v 6. období EP předsedou výboru ENVI (životní prostředí, veřejné zdraví a bezpečnost potravin). V 8. Evropském parlamentu byl potom Pavel Svoboda (KDU-ČSL, EPP) předsedou výboru JURI (právní záležitosti). Opět je zajímavé zaměřit se na Švédsko a Rakousko, které obdržely nejméně pozic v předsednictvech výborů. Důvody mohou být obdobné jako v případě předsednictva EP. Významnou roli může sehrát jednak postavení poslanců uvnitř frakce, jednak jejich osobní motivace.

V práci výborů sehrává významnou roli Konference předsedů, jež je složena z předsedy EP a předsedů politických skupin. Konference předsedů rozhoduje o organizaci práce Parlamentu a o jeho vztazích s ostatními institucemi; rozhoduje

o programu plenárního zasedání a o řečnické době pro poslance během plenárních zasedání; určuje velikost zastoupení jednotlivých politických skupin v parlamentních výborech a pravomoci výborů; rozhoduje o povolení pro výbory, pokud chtějí vypracovat tzv. zprávu z vlastního podnětu, tj. zprávu z vlastní iniciativy a zájmu poslanců, zprávu, která není reakcí na legislativní návrh. Být součástí konference předsedů je mediálně méně významná pozice, avšak faktické dopady mohou být větší. Členství v konferenci předsedů je otázkou vnitřního fungování politické skupiny. Evropský parlament jako celek obecně do činnosti politických skupin nezasahuje.

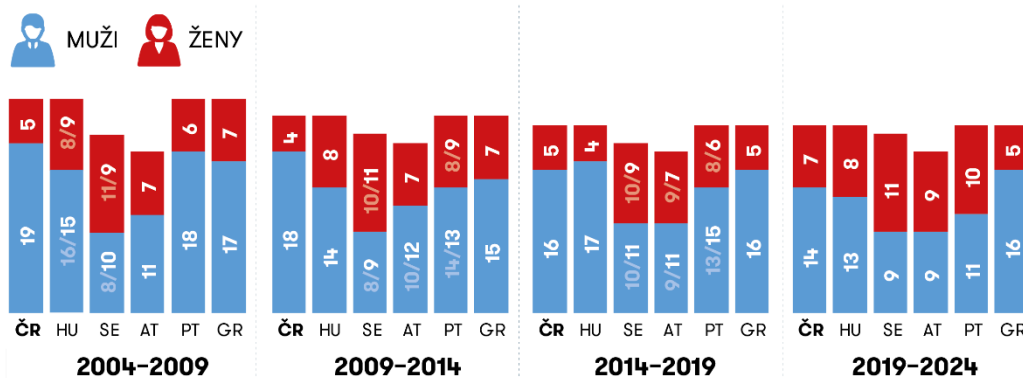
Je-li konkrétní výbor pověřen vypracováním zprávy, nebo když se rozhodne vypracovat zprávu z vlastního podnětu, určí jednoho z poslanců jako zpravodaje. Zpravodaj je zodpovědný za vypracování textu zprávy k návrhu právního předpisu, včetně pozměňovacích návrhů. Je tedy zodpovědný za to, co bude zpráva obsahovat. Tato pozice je klíčová. O zprávě sice hlasuje daný výbor a poté celý Parlament na plenárním zasedání, ale vliv zpravodaje je neoddiskutovatelný. Zpravodaj je členem jedné politické skupiny nebo může být i nezařazený. Ostatní politické skupiny, které chtějí sledovat postup vypracovávání zprávy, mohou určit jednoho ze svých poslanců jako stínového zpravodaje. Stínový zpravodaj hraje důležitou roli při projednávání tématu, kterého se zpráva týká, ve své politické skupině. Proto jsou stínoví zpravodajové podstatní pro vyjednávání kompromisu při přípravě zprávy.

Zastoupení žen a mužů

Poslední oblastí, které se tento text věnuje, je poměr mezi zastoupením žen a mužů mezi členy Evropského parlamentu. Poměr poslankyň vůči jejich mužským kolegům je obecně v Evropském parlamentu vyšší, než jaký je průměr u národních parlamentů v Evropě i celosvětově. Tento poměr se navíc oproti minulosti významně zvýšil – zatímco v roce 1979 představovaly poslankyně pouze 15,4 % všech členů EP, v roce 2019 to je již 40,4 %. V roce 2004 bylo žen v EP 29,9 %, v roce 2009 25,5 % a v roce 2014 36,4 %⁵.

Kromě celkového počtu poslankyň v Parlamentu roste také zastoupení žen v jeho vedoucích pozicích: osm ze čtrnácti místopředsednických pozic v Parlamentu zvoleném v červnu 2019 zastávají ženy a dvanácti z dvaadvaceti výborů předsedají ženy. Pro srovnání: ve volebním období 2014–2019 měl Parlament 5 místopředsedkyň a 11 předsedkyň výborů (tehdy z celkového počtu 23 výborů).

Zastoupení žen a mužů v Evropském parlamentu

Pozn.: V prosinci 2011 došlo v důsledku vstupu Lisabonské smlouvy v platnost k navýšení počtu poslanců některých států.

⁵ „Ženy v Evropském parlamentu v minulosti a dnes,“ <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20190226STO28804/zeny-v-evropskem-parlamentu-infografika>.

Z grafu vyplývá, že zastoupení žen v českých delegacích nedosahuje průměru Evropského parlamentu a v žádném případě nedosahuje takových hodnot jako v případě Švédska či Rakouska. Je však srovnatelné se zbývajícími třemi státy. Zastoupení žen v EP je otázkou toho, jakou prioritu tomuto aspektu přikládají domácí politické strany. Dlužno dodat, že význam přikládaný dosažení adekvátního – tj. rovného – zastoupení žen na kandidátních listinách prozatím není velký.

Závěr

Zatímco pro daný členský stát může být výhodou, když jeho poslanci získají významné posty ve struktuře EP, důležitější je, jak se těchto funkcí chopí a zda dokážou naplnit jejich potenciál. Z výše uvedených dat vyplývá, že se českým poslancům a poslankyním v EP relativně daří významné pozice obsazovat. Ve srovnání s podobně velkými členskými státy se Česká republika držela nad průměrem. Zároveň lze konstatovat, že přinejmenším někteří z českých poslanců a poslankyň v EP (např. L. Rouček, D. Charanzová, J. Zahradil ale i další) dokázali v EP získat značný vliv a prosadit se ve svých upřednostňovaných tématech. Kvantitativní posouzení vlivu je ovšem pouze jedním parametrem nahlížení na komplikovanou realitu EP. Působení řady dalších aspektů nelze objektivně posoudit. Ačkoliv tedy lze na základě vybraných statistik zdánlivě určit, který členský stát je úspěšnější v obsazování důležitých pozic uvnitř EP, nelze toto hodnocení nikterak přeceňovat, jelikož to, že členský stát má nebo nemá svoje zastoupení ve strukturách EP, ještě nemusí znamenat, že jeho poslanci nejsou úspěšní v prosazování zájmů své frakce a svých voličů. Ačkoli členský stát jako takový do působení svých zástupců v EP nemá možnost příliš zasahovat, je v zájmu České republiky, aby čeští poslanci EP byli včas seznamováni s rámcovými pozicemi ČR k jednotlivým tématům.

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

+420 224 813 460

www.amo.cz

info@amo.cz

Žitná 608/27, 110 00 Praha 1

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/amo_cz

www.linkedin.com/company/amocz

www.youtube.com/AMOCz

Pavlína Janebová

Pavlína Janebová je zástupkyní ředitele Výzkumného centra AMO. Odborně se zabývá českou zahraniční a evropskou politikou a politikou středoevropských zemí, zejména Maďarska a Rakouska.

pavlina.janebova@amo.cz

[@PavlinaJanebova](https://twitter.com/PavlinaJanebova)

Magda Komínková

Magda Komínková je analytičkou Výzkumného centra AMO se specializací na Evropský parlament a euroskepticismus.

magda.kominkova@amo.cz

Briefing paper vznikl s podporou Friedrich Naumann Foundation for Freedom.